

Zagreb

ZAGREB S POŽUTJELIH NASLOVNICA: Sve tajne zagrebačkog gradonačelničkog lanca

📅 28. studenoga 2025. 📍 branimir fagač, zagreb, zagreb s požutjelih naslovnica

Zagrebački su gradonačelnici zamalo ostali bez počasnog lanca, kad je 1910. godine gradski načelnik Janko Holjac zastupao grad na svečanoj proslavi 500. obljetnice Grunwaltske bitke u Krakowu.

Piše: Branimir Fagač

Današnji Zagreb brojem svojih stanovnika tridesetak puta nadmašuje onaj stari „verli purgarski grad“ od prije stotinjak i više godina. Međutim, i taj se majušni gradić pod Sljemenom, iz godine u godinu, toliko mijenjao da su se tadašnji strani trgovci, putnici namjernici ili, pak, gosti iz inozemstva, koji su ga sve češće pohodili, osjećali „kao u kojemu zapadnonjemačkom gradu na Rajni“!

Predgrad Sava

Na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće, u gradu Zagrebu je popisano „preko 60.000 duša“. Osim toga, u posljednjem se desetljeću udvostručila i površina grada pripajanjem Lašćine i Žitnjaka.

Marljive gradske službe utvrđuju da su se brakovi ponajviše sklapali u veljači, kao i to da su zaručnice postajale bračne družice u dobi od 21 do 25 godina, dok su njihovi izabranici bili mahom pet godina stariji i po zanimanju najčešće poljodjelci, obrtnici i trgovci.

Iz njihovog kuta

Iz njihovog kuta

POLITIKA: Milivoj Pašiček – Država koja ne štiti vlastite simbole, teško može graditi nove

📅 18. studenoga 2025.

Silna ljutnja, bijes, ali i mnogo pitanja na koja znam i odgovore. Tko će odgovarati za sustavnu dugogodišnju državnu nebrigu

POLITIKA: Branko Vukšić – Ljudi koji proizvode crnilo ne nose crno, već siva odijela i kravate

📅 4. studenoga 2025.

POLITIKA: Milivoj Špika – Kako objasniti glupom da je glup?

📅 26. listopada 2025.

DRUŠTVO: Branko Vukšić – Domovina se ne voli mržnjom, a biti domoljub znači biti čovjek

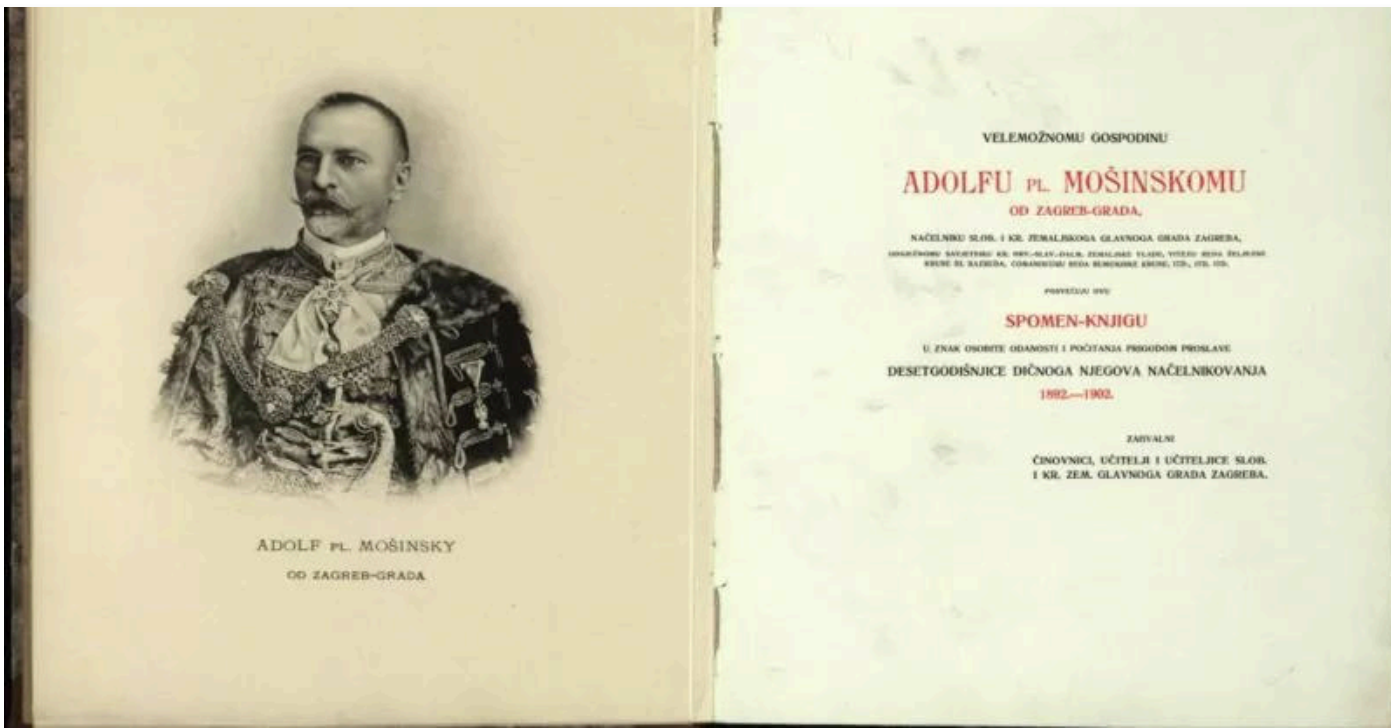
📅 25. kolovoza 2025.

Anketa

Što mislite tko će postati novi nogometni prvak Hrvatske?

- Dinamo
- Hajduk
- Osijek
- Rijeka
- Nitko od predloženih

Prvi koji se 'okitio' počasnim lancem, bio je Adolf pl. Mošinsky (1843.-1907.), gradonačelnik Zagreba od 1892. do 1904. godine

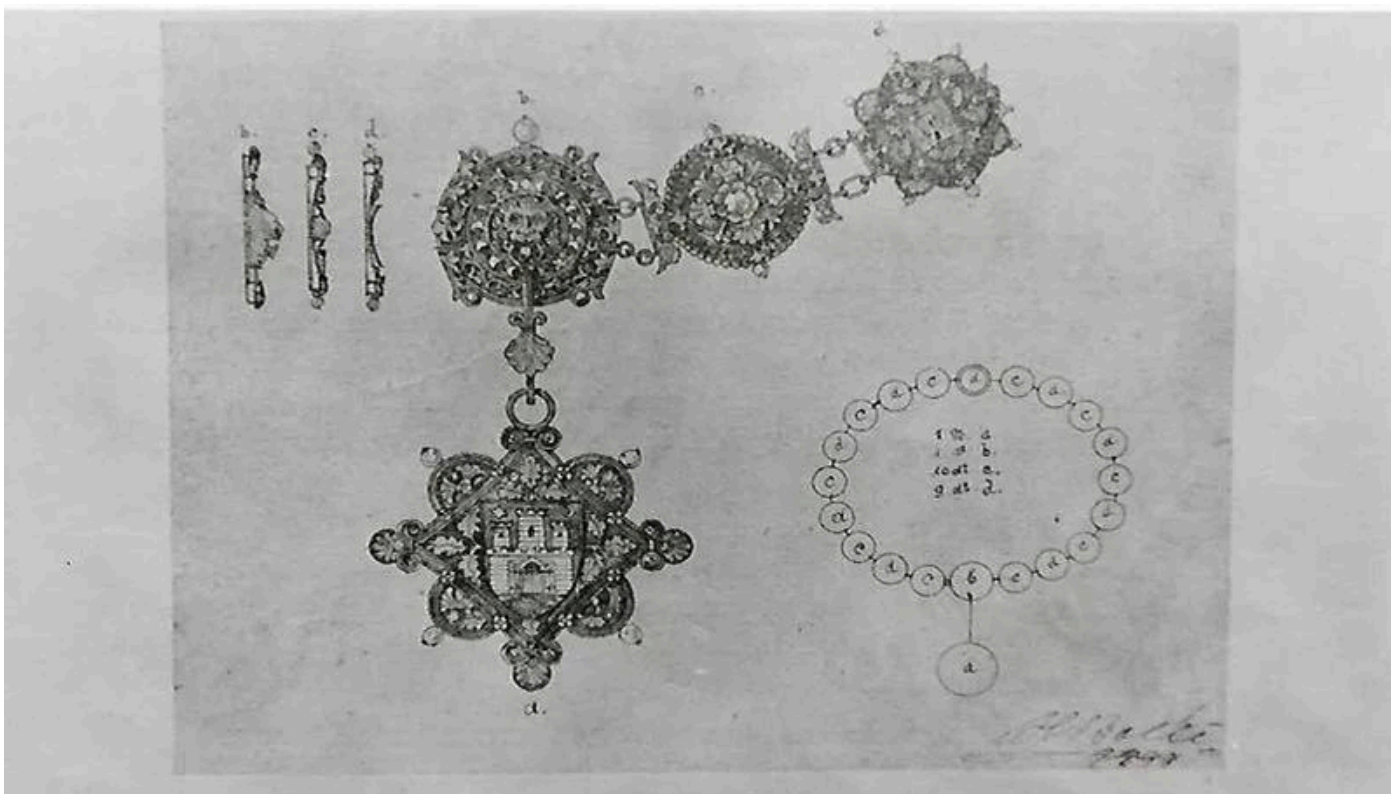
Četiri drvena mosta preko rijeke Save zamjenjuje suvremeni kolni most, otvoren je Glavni kolodvor, čiju je ulogu dotle nadoknađivao „Kolodvor Sava“ ili „Južni kolodvor“ (danas Zapadni kolodvor – op. a.), izgrađen je Ilički trg (danas Britanski trg – op. a), gradska uprava preuzima održavanje i uređenje gradskih parkova, a maksimirskim jezerom plovi parobrod „Grad Zagreb“.

Na nacrtu grada iz toga vremena vidi se kontinuirana izgrađenost između Gupčeve zvijezde na sjeveru i željezničke pruge na jugu, te Rudolfove vojarnje na zapadu i Draškovićeve ulice na istoku.

Izgrađeno je i područje duž Vlaške ulice do današnjeg Kvaternikova trga na istoku. Najduži krak pružao se prema zapadu Ilicom i duž željezničke pruge do potoka Črnomerca. Tu se, osim gradskog vodovoda, nalazila najveća koncentracija industrije – nekoliko ciglana, tvornica parketa, duhana, piva i slada, sapuna, cikorijske i kavovine.

Kod Glavnog kolodvora označen je Paromlin i strojarnica državne željeznice. Na istoku se ističu tvornica papira i gradska klaonica.

Istočno od Draškovićeve ulice nalazio se reprezentativni sajmišni prostor. U takozvanom željezničkom trokutu (današnji Studenski centar i Tehnički muzej), izgrađena je velika pilana i tramvajsko spremište sa okretištem.

Dio nacrtu načelničkog počasnog lanca prema ideji Hermana Bolléa

Donji grad polagano poprima današnju urbanističku strukturu (izgrađen je veliki broj današnjih javnih zgrada i ustanova, oblikovana je parkovska „Zelena potkova“). U Vinogradskoj ulici (Črnomerec) na nacrtu se vidi nova Bolnica milosrdnih sestara, tada najveća u Zagrebu.

Zanimljivo je postojanje jednog naselja nadomak Zagrebu, a koje nije bilo selo. To je Predgrad Sava na kraju Savske ceste, koji je nastao tijekom 18. i 19. stoljeća kao naselje i pristanište splavara i trgovaca drvom. Povezan je tramvajskom prugom sa središtem Zagreba već 1891. godine.

Sexy svijet

Sexy svijet

FOTO: ZNA UZBURKATI MAŠTU – Lidija Bačić pokazala golo kupanje

📅 23. rujna 2025.

Lidija Bačić, jedna od najpoznatijih domaćih glazbenica, ponovno je izazvala veliku pažnju na društvenim mrežama – ovoga puta objavom iz

FOTO: STRADALA NAKON SEKS SKANDALA – Evo što sada radi nogometna sutkinja

📅 16. rujna 2025.

FOTO: "NAJ" ODBOJKAŠICA – Seksi Kayla Simmons ponovno u centru pažnje

📅 29. kolovoza 2025.

VIDEO: SEKSI PLES – Shakira je mamila uzdahe u jednom klubu, a onda stala

📅 16. rujna 2024.

zamah. Ubrzano je započeta obnova povijesnih građevina te planiranje i gradnja novih dijelova grada, a porasla je i građevinska industrija.

Urbanistički plan u potpunosti je dovršen 1897. i 1898. godine, a njime je ujedno određen i prostor za gradnju i arhitektonsko oblikovanje donjogradske jezgre.

Cvjetni trg

Te zadnje godine 19. stoljeća, osim prostornog planiranja, obilježio je i snažan gospodarski rast, a obrt i industrija zapošljavali su velik dio radno sposobnog stanovništva pa se Zagreb prostorno povećao, da bi 1898. godine prerastao u gotovo trostruko veće urbano središte.

Tada je, podsjetimo se nakratko, prilikom rekonstrukcije i popločavanja glavnog zagrebačkog trga, 1898. godine, Manduševac, najpoznatija zagrebačka fontana, zatrpan, te je zaboravljen njegov točan položaj. Devedesetak (točnije 88 – op.a.) godina kasnije, prilikom nove rekonstrukcije, Manduševac je, ipak, ponovno pronađen, iskopan, uređen i restauriran. Danas je jedan od simbola glavnog gradskog trga i Zagreba uopće.

Pitanje počasnog načelničkog lanca potaknuto je 5. prosinca 1898. godine, na skupštini gradskoga zastupstva

U upravo izgrađenom Umjetničkom paviljonu, koji je svoja vrata svečano otvorio 15. prosinca 1898. godine, uz bogate cvjetne aranžmane i slapove crvenih draperija, reprezentativnom izložbom, prvom manifestacijom hrvatske umjetnosti u kojoj su nastupile birane likovne i literarne veličine naše Moderne – „Hrvatski salon 1898. godine“.

Na prostoru južno od trokatne neorenesansne palače Josipa Siebenschaina (1836.-1908.), gradskog zastupnika i predsjednika Izraelitske bogoštovne općine, koju je projektirao arhitekt Franjo Klein (1828.-1889.), „izrastao“ je Cvjetni trg, kakvog danas poznajemo, a na praznom zemljištu na istočnoj strani, prema projektu Josipa pl. Vancaša (1859.-1932.), dovršena je gradnja monumentalne palače Prve hrvatske štedionice s Oktogonom.

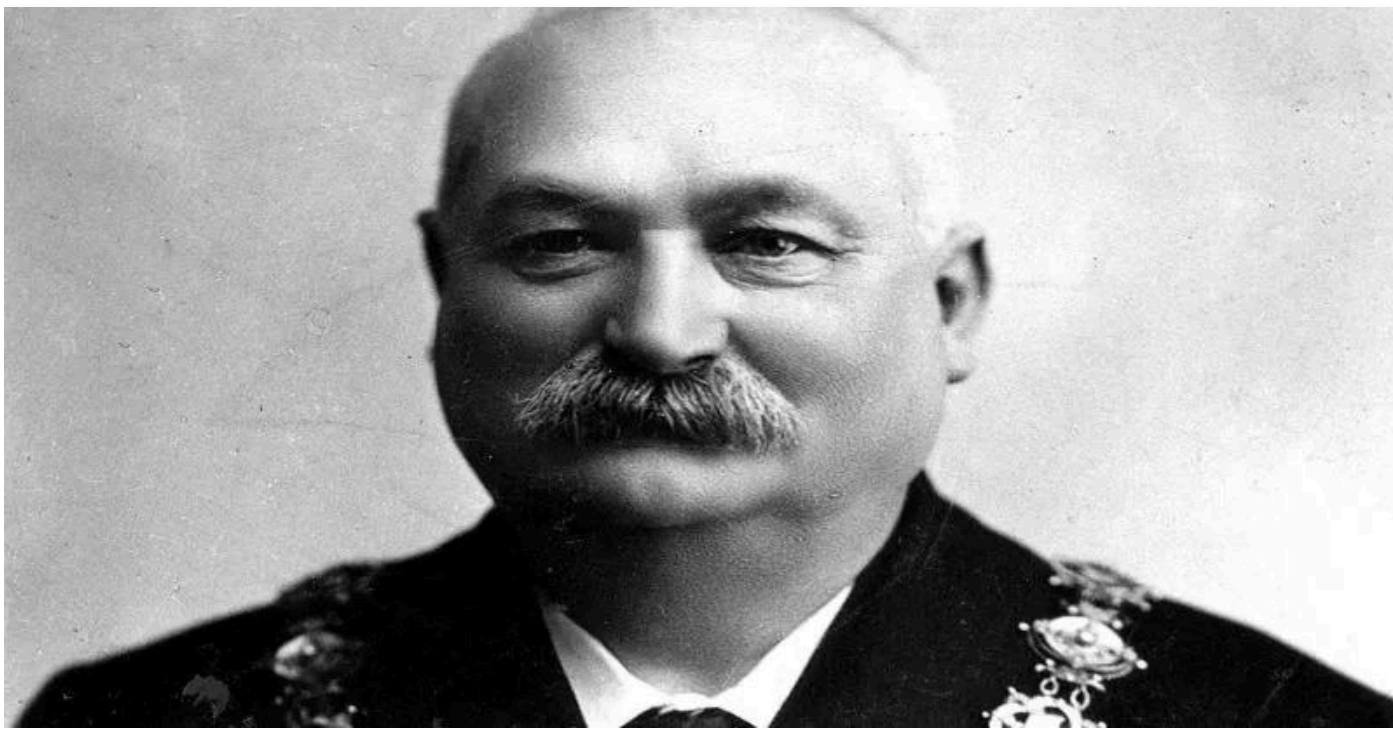
Bogatoj povijesti Zagreba tu, naravno, nije kraj, no da bi nabrojali sva postignuća i dimenzije razvitka grada iz toga doba trebalo bi nam puno više vremena, ali i prostora.

Zadržimo se, stoga, na onome što je trenutno predmet našega zanimanja – službeni grb i zastava grada Zagreba, te svečani gradonačelnički lanac!

Gradski grb i zastava

Grb i zastava grada Zagreba, te počasni gradonačelnički lanac tri su najvažnije gradske insignije dizajnirane na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. Osmislila su ih dva značajna umjetnika i jedan ugledni povjesničar: zastavu Branimir Šenoa (1879.-1939.), slikar, grafičar i povjesničar umjetnosti, lanac Herman Bollé (1845.-1926.), arhitekt, a grb dr. Ivan pl. Bojničić Kninski (1858.-1925.), povjesničar, arhivist i ravnatelj Kraljevskog zemaljskog arhiva. Originalni crteži svih triju insignija čuvaju se danas u Muzeju grada Zagreba.

Iako se eksplicite ne spominje ni grb ni zastava Zagreba, na temeljima Zlatne bule nastali su gradski simboli – pečat (kasnije grb) kojim su se ovjeravale sve javne isprave, te zastava koja je predstavljala tadašnje vojne postrojbe.

Dr. Milan Amruš ponosno je nosio načelnički lanac u svim svečanim i za grad važnim prilikama

Zagreb je, nakon ujedinjenja u suvremeni grad, nastavio koristiti grb Gradeca, a novi je dobio 3. kolovoza 1896. godine prema idejnom projektu Ivana pl. Bojničića Kninskog. Boja štita je tada iz crvene (osim na krovu crkve svetog Marka, crveni grb Zagreba može se vidjeti iznad ulaza u najstariju gradsku ljekarnu, "K crnom orlu", koja se nalazi uz Kamenita vrata) promijenjena u plavu.

Branimir Šenoa, sin Augusta Šenoe (1838.-1881.), slikar, grafičar i povjesničar umjetnosti, polaznik privatne slikarske škole Otona Ivekovića (1869.-1939.) i grafičkog tečaja Mencija Clementa Crnčića (1865.-1930.), sa samo 17 godina, izradio je prijedlog novog grba Grada Zagreba s plavim štitom. Grb je prihvaćen i ušao je u statut Grada Zagreba 1896. godine.

Dakle, novi grb grada zasniva se na starom grbu Gradeca iz 13. stoljeća, a prema Statutu Grada Zagreba ima sljedeći opis:

...do Medjašnog, današnjeg Kvaternikova, trga na istoku

„U plavome polju na zelenome brijegu nalazi se srebrni (bijeli) grad s trima kulama i otvorenim zlatnim (žutim) vratima; gore desno zlatna (žuta) šesterokraka zvijezda, gore lijevo srebrni (bijeli) polumjesec.“

No, ovaj grb nije samo običan simbol; on svjedoči o burnoj povijesti i dubokom identitetu glavnog grada svih hrvata. A što sve predstavlja?

Zeleni brijeg predstavlja brežuljak, odnosno, brdo Grič (Gradec) dok utvrda sa tri kule predstavlja grad (nekad naselje) Gradec (jedan od dva najstarija djela Zagreba). Vrata na utvrdi su otvorena i znače gostoljubivost i pružanje utočišta svakom posjetitelju.

Zvijezda i mjesec simboli su starih slavenskih predkršćanskih božanstava ljepote i ljubavi – božice Lade, koja se prikazivala u narodu kao zvijezda i boga Lelja, prikazivanog u liku mladog mjeseca (mlađaka).

Branimir Šenoa, osmislio je izgled zastave, a sa samo 17 godina, izradio je prijedlog novog grba grada s plavim štitom

I boje u grbu grada Zagreba igraju veliku ulogu. Zelena, primjerice, simbolizira nadu i snagu, žuta (zlatna) bogatstvo, sreću i svjetlo, bijela (srebrna) čistoću, mir i vjernost, a plava mudrost, plemenitost i slavu. Crvena je boja na starome grbu simbolizirala velikodušnost, strast i ljubav.

Nova zastava (njen likovni predložak), također prema Bojničićevoj ideji i projektu, prihvaćena je 1902. godine, a za njezinu izradu odobreno je 1000 kruna. Nacrtno je, pogađate, izradio Branimir Šenoa, a samu zastavu sestere milosrdnice Germanika, Kvirina, Tomislava i Trojana, i to povodom krunidbe posljednjeg hrvatsko-ugarskog kralja i austrijskog cara Karla IV.

Počasni gradonačelnički lanac

Dakle, gradska zastava uspostavljena je na temelju spomenutog "Statuta slobodnog i kraljevskog grada Zagreba" iz 1896. godine, kojim je propisan i izgled gradskog grba. Određeno je da treba biti iste modre boje kao i štit gradskog grba. Na zastavu je s obje strane apliciran grb bez štita i krune.

A kako je, i tko počeo razmišljati o potrebi izrade gradonačelničkog lanca, kada se o toj veličanstvenoj ideji počelo raspravljati, te kakvu je uloga u cijelom projektu imao graditelj i obnovitelj grada Zagreba, arhitekt Hermann Bollé?

Počasni gradonačelnički lanac prvi put naši su naraštaji mogli vidjeti na prsima gradonačelnika Borisa Buzančića (1929.-2014.) koji je stolovao gradom Zagrebom od 1990. do 1993. godine, a koji ga je nosio prilikom proslave 750. obljetnice Zlatne bule 16. listopada 1992. godine. Taj se počasni lanac, inače, od prošloga svjetskoga rata, kad ga socijalistički sustav izbacuje iz svojeg rekvizitorija, kao i mnoge druge tragove i znakove zagrebačke i hrvatske prošlosti, čuvao u Muzeju grada Zagreba.

Prilikom rekonstrukcije Jelačićeva trga, 1898. godine, Manduševac je, zatrpan, te je zaboravljen njegov točan položaj

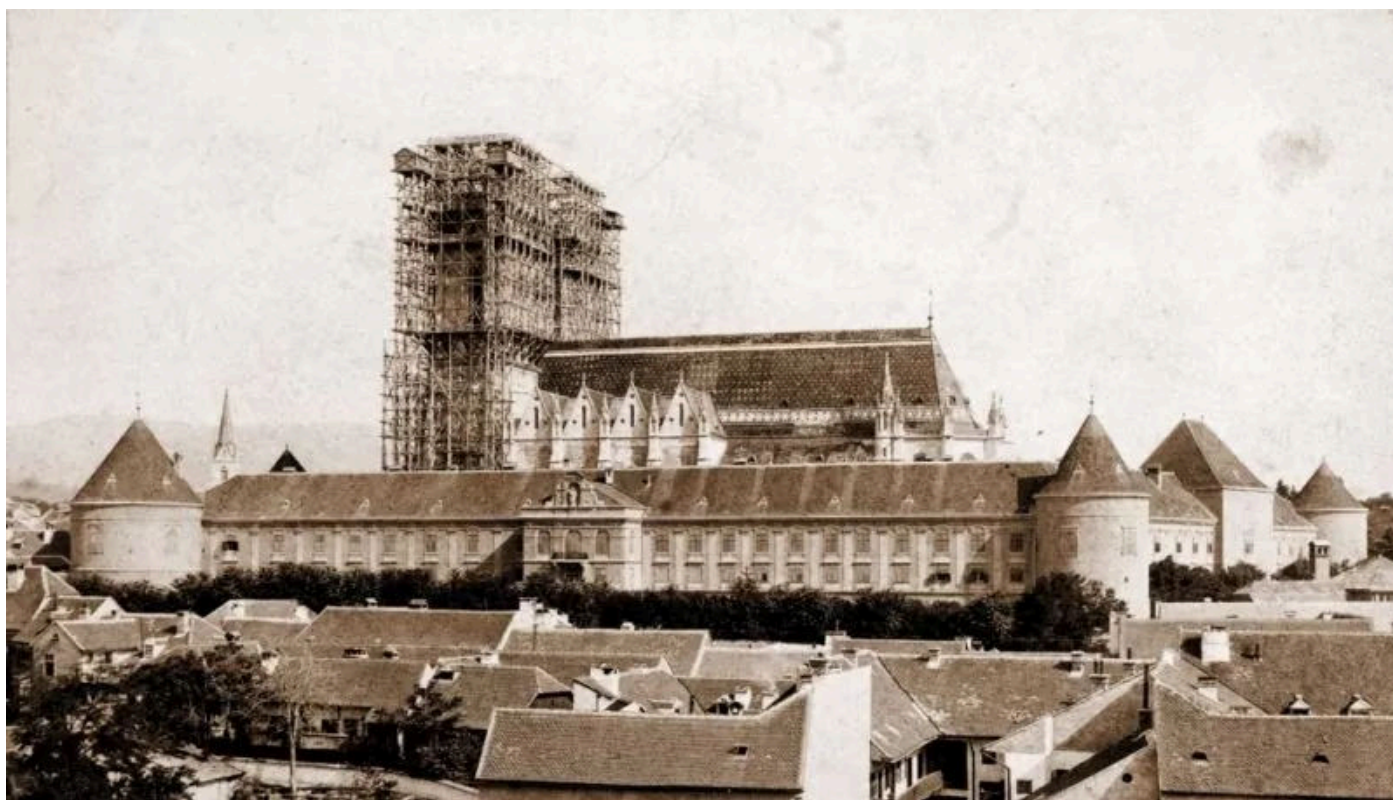
Prvi gradonačelnik, koji se lancem okitio, bio je Adolf pl. Mošinsky (1843.-1907.), gradonačelnik Zagreba od 1892. do 1904. godine, a pitanje počasnog lanca potaknuto je na skupštini gradskoga zastupstva 5. prosinca 1898. godine, kada je i zaključeno:

nabaviti troškom gradske općine...”.

Određena je odmah i svota od 4000 kruna, oko koje se, kao i o počasnom gradonačelničkom lancu općenito, povela vrlo zanimljiva, ali i žustra rasprava.

Suho zlato umjesto srebra

Gradonačelnik Mošinsky predložio je da troškovi izrade počasnog lanca ne idu iz redovita gradskog proračuna, već iz izvanredne dotacije. Gradski zastupnik Lavoslav Tkalčić (1849.-1926.), iz pravaške oporbe predlaže da lanac bude “iz suhog zlata, a nikako iz srebra”, a vrli gradski zastupnik, zlatar i draguljar, Slavoljub Bulvan (1842.-1915.) izjavljuje da je pripravan izraditi gradonačelnički lanac 60 posto jeftinije od realne cijene. Zlatar Bulvan je također za to da lanac bude od suhog zlata. Zastupnik Stjepan Timet (1860.-1909.), tipograf, podupire svog pravaškog kolegu Tkalčića i predlaže da se za nabavu lanca izdvoji i 6000 kruna (u to vrijeme iznos veći od godišnje gradonačelničke plaće – op.a.), s tim da se lanac svakako mora izraditi u Zagrebu, a da u odboru za izradu svakako bude i zlatar Bulvan. Zastupnik i predsjednik hrvatskog pjevačkog društva Sloga, Slavo Šrepl (1835./77.?-1913.) nije za to da lanac po svaku cijenu mora biti od suhog zlata, nego može i od srebra.

Zagrebačka katedrala za vrijeme gradnje, oko 1900. godine

Na kraju je osnovan tročlani odbor, u koji su izabrani zastupnici, dramatičar i putopisac, Franjo Arnold (1847.-1911.), Vladimir Krešić (1847.-1924.), bankar i društveni djelatnik i Gustav vitez Pongratz (1851.-1925.), gospodarstvenik. Odboru je dana uputa da kod izrade i narudžbe lanca svakako uzme u obzir zagrebačke obrtnike.

Odbor se prvi puta sastaje 29. prosinca 1900. godine, a predsjedava mu gradonačelnik Adolf pl. Mošinsky. Prvi je ponudu poslao u to doba poznati slikar i crtač narodnog sloga August Posilović (1846.-1935.), koji u svom obrazloženju ističe: “Ako se pako taj počasni lanac ma u kojem god tuđem slogu izvesti dade, povrijedit će se ne samo umjetnička tradicija hrvatskog naroda, a ujedno time pokazati da sami Hrvati ne mare za svoje krasne narodne motive, premda se ti motivi priznaju po cijelom svijetu”.

Posilović je, međutim, odbijen s utjehom od 100 kruna na ime troškova i uloženog truda, a od odbora, koji zasjeda 12. rujna 1901. godine doznajemo da je gradski građevinski savjetnik Hermann Bollé (1845.-1926.), ovlašten da uzorke lanca po vlastitom nacrtu da izraditi kod Gabriela Hermelinga, dvorskog zlatara u Kölnu i da se sa njemačkim majstorom stupi u kontakt glede troškova.

Na idućoj sjednici odbora doznajemo da su ti troškovi za izradu lanca 2400 maraka, a marka u to vrijeme vrijedi 1 krunu i 20 filira.

Iz kronika se ne razabire je li cijena bila previsoka ili je presudilo čisto domoljublje, jer je na istoj sjednici odlučeno da se izrada lanca povjeri isključivo domaćim majstorima. Za izvođača radova izabran je već spomenuti zagrebački zlatar i gradski zastupnik Slavoljub Bulvan. Bulvan je o tome i službeno obaviješten, a dostavljen mu je i opis lanca, koji je na njemačkom jeziku sročio autor idejnog nacrtu Hermann Bollé.

Marljive gradske službe bavile su se, uvelike, na prijelazu 19. u 20. stoljeće i određenim obiteljskim pitanjima

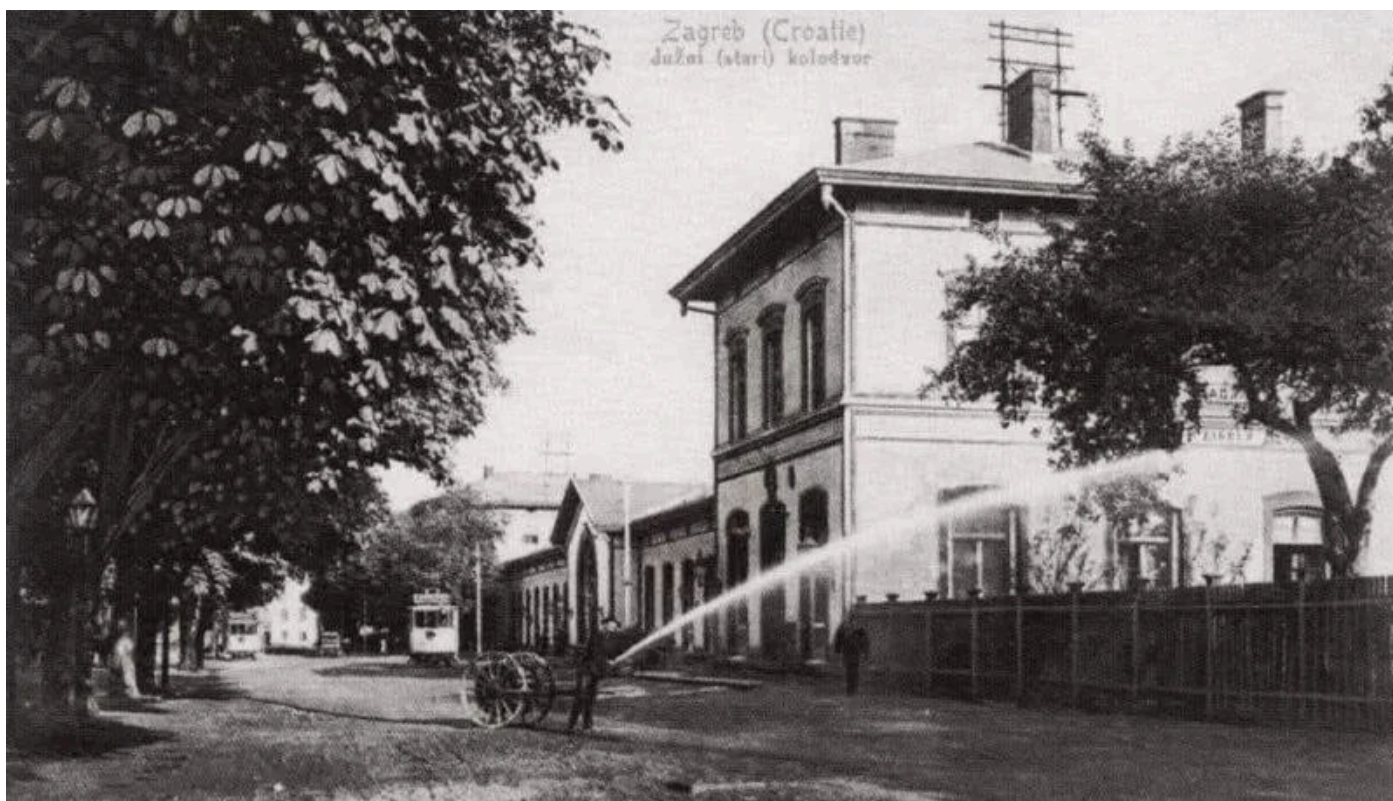
Zlatar se odrekao zarade

“Lanac se sastoji od izmjenice poredanih članaka b i c kako je u crtežu predloženo, od glavnog članka a i na njem visećeg grba d. Svi ovi dijelovi imaju se ručnom danjom od pravog srebra umjetno plastično izvajati, sa svim figuralnim i ornamentalnim ukrasima, te u vatri pozlatiti. Obojeni ispunci od prozirnog emaila utaljeni su u obodce. Fino izvajani ornamenti priljubljuju se plastično na email, a pričvršćeni su na popruge obodaca. Biela zrna na obodu su od mutnoga srebra. Srednji kamen u člancima b je pečeni kalcedon, a oka od malih uvojaka na sva četiri ugla ovjeska jesu diamantni iverci”.

Ukupni troškovi gradonačelničkog lanca bili su samo 1483 krune, i to zato što se zlatar Slavoljub Bulvan „odrekao sve zarade”.

Prvi se, kao što je rečeno, počasnim lancem zakitio Adolf pl. Mošinsky, zadovoljni putnik tada nove gradske atrakcije – motorizirane auto – kočije marke Nesselsdorf (Tatra), Tadije Bartolovića u prvoj zagrebačkoj taksi vožnji 11. lipnja 1901. godine.

No, sa spomenutom, vrijednom gradskom insignijom (gradonačelnički lanac), kroz povijest, nije uvijek sve teklo prema unaprijed zacrtanom planu, a uvelike je bio presudan i takozvani „ljudski faktor”.

Južni kolodvor ‘vršio je dužnost’ Glavnog kolodvora do njegova otvaranja 18. kolovoza 1892. godine

Naime, zagrebački su gradonačelnici zamalo ostali bez počasnog lanca, kad je 1910. godine arhitekt i načelnik od 1910. do 1917. godine, Janko Holjac (1865.-1939.), zastupao grad na svečanoj proslavi 500. obljetnice Grunwaltske bitke u Krakowu.

Tročlanjoj delegaciji pridružio se, naime i gradski podvornik Ivan Pevec, koji je imao zadaću nositi i čuvati počasni lanac, a kako ga je čuvo, pokazat će se na licu mjesta; gradski načelnik Holjac nije imao čime se zakriti na službenom ceremonijalu jer je podvornik Pevec lanac zaboravio u jednom fijakeru u Krakowu.

„... Načelnik Holjac morao je svečanosti sudjelovati bez lanca, što je svakako bilo to neugodnije, jer je načelnik u ime grada Zagreba imao prići podnožju spomenika Ladislava Jagelovića i tamo položiti srebrni lovor vijenac...

... Krakowsko redarstvo dalo se odmah u potjeru za nestalim fijakerom i počasnim lancem zagrebačkog gradskog načelnika. I imalo je sreću, jer je fijakerista pronađen već slijedećeg dana, a lanac je spašen...”

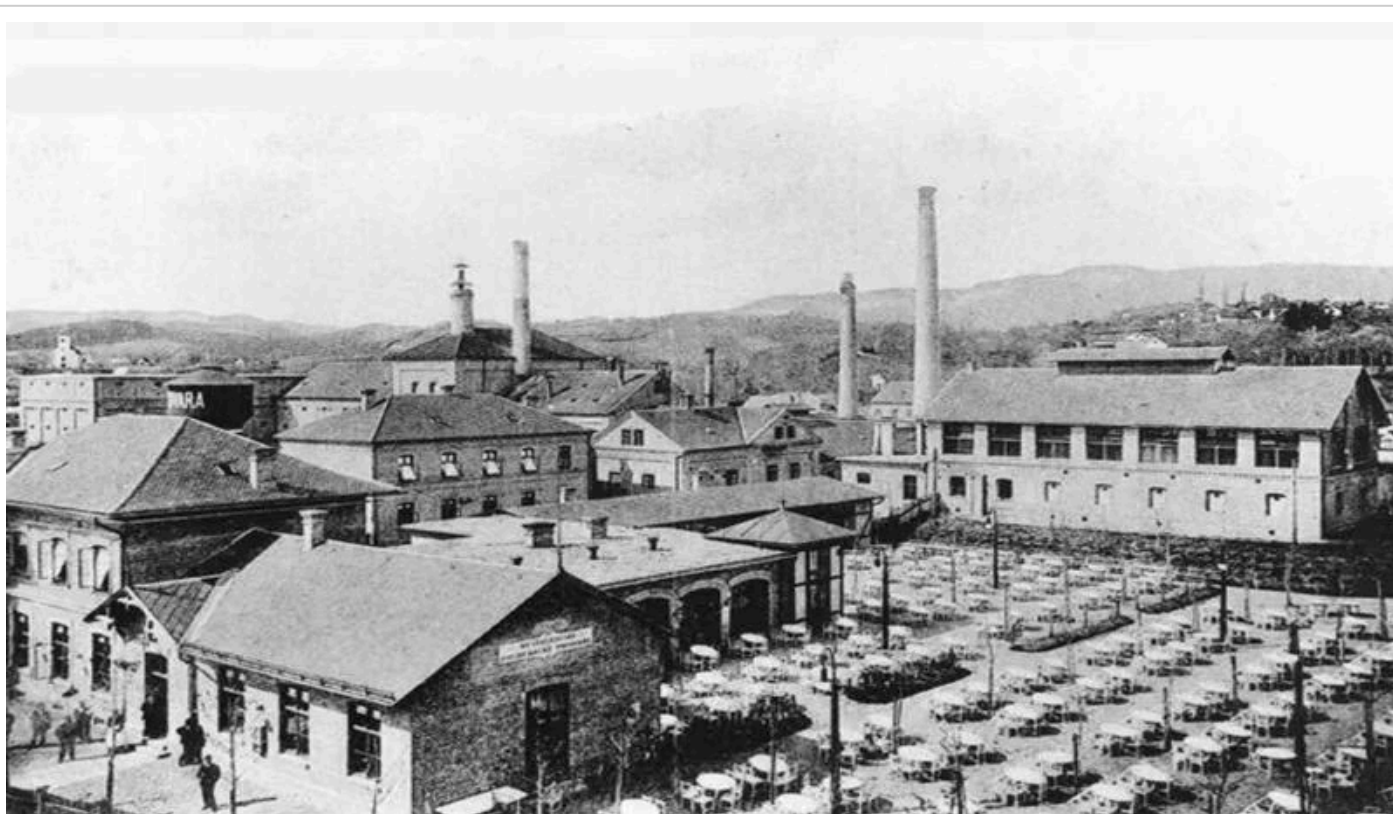
Na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće, izgrađeno je i područje duž Vlaške ulice

Komunist protiv časti i tradicije

Nakon što se gradonačelnički lanac prvi puta našao oko vrata Adolfa pl. Mošinskog, „kitili“ su se njime, povodom nekog iznimno važnog događaja i svi ostali gradonačelnici, izuzev komunistu Svetozaru Delića (1885.-1967.), koji je na tu funkciju izabran 1920. godine, porazivši Stjepana Srkulja (1869.-1951.), povjesničara i zagrebačkog gradonačelnika od 1917. do 1920. godine, te od 1928. do 1932. godine.

Delić je lanac odbio s napomenom da njemu nikakva vanjska obilježja ne trebaju. A lanac mu uistinu i nije trebao, jer se na gradonačelničkoj funkciji nije održao ni dva dana (od 16. do 19. travnja 1920.)!

Gradonačelnički lanac od 1945. godine, pa sve do proslave 750. obljetnice Zlatne bule 16. listopada 1992. godine čuvao se u Muzeju grada Zagreba. Zanimljivo je da je lanac nakon spomenute proslave vraćen, a nije ostao u gradonačelničkom posjedu, kao što bi se očekivalo.

Zagrebačka dionička pivovara i tvornica slada puštena je u pogon 1893. godine zahvaljujući snažnom gospodarskom rastu grada

Zanimljivo je također da se o sudbini gradonačelničkog lanca, to jest o njegovoj aktivnoj ulozi brine – ne gradsko poglavarstvo, nego muzealci. Naime, za spomenutu proslavu u listopadu 1992. godine, lanac tadašnjem gradonačelniku Borisu Buzančiću posuđen je na samo dva sata, a i za to je vrijeme, naime, bio pod velikom paskom muzealaca. Jer, riječ je o vrlo skupom umjetničkom predmetu optočenom

U strahu da se lanac ne ošteti, u Muzeju grada Zagreba pokrenuli su pitanje izrade eventualne replike lanca, pa je zbog toga konzultiran i zlatar Božidar Jakšić iz Jurišićeve ulice. Zlatar ne savjetuje repliku, nego izradu novog lanca, jeftinijeg, ali i primjerenijeg našem vremenu. Zlatar iz Jurišićeve ulice – jednako kao i njegov predšasnik iz devetnaestog stoljeća, zlatar Slavoljub Bulvan iz Ilice – ponudio je novi gradonačelnički lanac izraditi besplatno.

Jedino se, u spomenutoj inicijativi Muzeja grada Zagreba, nije vidjelo zanimanje prirodnog nasljednika i vlasnika lanca – gradskog poglavarstva i samog gradonačelnika. Nadajmo se da je danas drugačije...

*Serijal je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz programa poticanja novinarske izvrsnosti.

Facebook Notice for EU! You need to login to view and post FB Comments!

Moglo bi Vas zanimati:

RUŠENJE NEBODERA VJESNIKA:
Ministar Branko Bačić o tome tko će ga, kada i kako rušiti

VIDEO: MATE RIMAC NAJAVLJUJE -
Robotaksiji na ulicama Zagreba - evo kada

ŠTO ĆE BITI NOVO U VAŠEM KVARTU:
Građani odabrali najbolje kvartovske projekte

TOMAŠEVIĆ: Ponosni smo da su tramvaji koji voze zagrebačkim ulicama proizvedeni u Zagrebu

← **PALA CIJELA GARNITURA:** Pogledajte koji su čelnici državnih tvrtki i institucija smijenjeni

SLIKA HRVATSKE: Poduzeća u trgovini brojem zaposlenih pretekla prerađivačku industriju

→

